

**VAMMAISPALVELULAIN JA -ASETUKSEN MUKAISTEN
PALVELUJEN JA TUKITOIMIEN MYÖNTÄMISEN
SOVELTAMISOHJEET**

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (3.4.1987/380)

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (18.9.1987/759)

Ranuan Perusturvalautakunta
27.4.2016,
päivitetty 13.2.2017

JOHDANTO	1
1 VAMMAISPALVELULAKI JA -ASETUS	1
1.1 Vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden määritelmä	2
1.2 Palvelujen järjestämiselvöllisyys	3
1.3 Vammaispalvelulain toissijaisuus	4
2 HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO	5
2.1 Kotikunta	5
2.2 Palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma	5
2.3 Hakemus ja päätös	7
3 KUNNAN ERITYISEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS	8
3.1 Kuljetuspalvelu	8
3.2 Päivätoiminta	14
3.3 Palveluasuminen	14
3.4 Henkilökohtainen apu	16
3.5 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet	20
4 MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET	22
4.1 Kuntoutusohjaus	22
4.2 Sopeutumisvalmennus	22
4.3 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	23
4.4 Ylimääräiset vaatetus- ja erityisravintokustannukset	25
LÄHTEET:	25

JOHDANTO

Soveltamisohjeet koskevat vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (jäljempänä vammaispalvelulaki 380/1987) ja vammaisuuden perusteella vammaispalveluasetus (759/1987) mukaisten palvelujen ja tukitoimien myöntämisperusteita ja järjestämistä vammaisille kuntalaisille. Nämä soveltamisohjeet sisältävät yleisperiaatteet, joiden mukaan kunnassa järjestetään vammaispalvelulain ja -asetuksen mukaisia palveluja. Ohjeistuksen kautta linjataan päätöksentekoa ja turvataan yhdenmukainen päätöksenteko kaikille asukkaille. Palveluja ja tukitoimia myönnettäessä selvitetään aina asiakkaan yksilöllinen tarve sekä huomioidaan asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu.

1 VAMMAISPALVELULAKI JA -ASETUS

Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä (VpL 1§). Vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet järjestetään siten, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan (VpA 1§).

Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille henkilöille tarkoitettut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan yleiset palvelut soveltuvat myös vammaisille henkilöille. Vammaisuuden perusteella järjestettäviä palveluita ja tukitoimia kehittäessään kunnan tulee ottaa huomioon vammaisten henkilöiden esittämät tarpeet ja näkökohdat. Vammaista henkilöä on palveltava ja palveluja järjestettävä ottaen huomioon hänen äidinkielenä (VpL7§).

1.1 Vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden määritelmä

Palveluiden ja tukitoimien tarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta, josta aiheutuva haitta on pitkäaikainen.

Vammaispalvelulain tarkoittamana vammaisena pidetään henkilöä, **jolla on vamman ja/tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti ja jatkuvaluonteisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämäntoiminnoista** (VpL 2§).

Pitkäaikaisesti

- pitkäaikaisena pidetään yleensä yli vuoden kestävästä vammasta tai sairaudesta aiheutuvaa rajoitusta

Erityisiä vaikeuksia

- vaikeuksien tulee olla erityisiä, kohtuuttoman suuria tai avun tarpeen tulee olla runsas
- hakijan erityisiä vaikeuksia verrataan vailla erityisiä vaikeuksia olevaan samanikäiseen henkilöön

Tavanomaisista elämän toiminnoista

- jokapäiväiseen elämään liittyvät asiat, joiden katsotaan kuuluvan yleisesti yhteiskunnassa liittyviin hyväksyttäviin toimintoihin kuten asuminen, liikkuminen, asioiminen, työssä käyminen, opiskeleminen, yhteiskunnallinen osallistuminen ja vapaa-ajan toiminnot

Välttämättömyys

- välttämättömät palveluntarpeet, joita vamma tai sairaus aiheuttaa

Vammaispalvelulaki ei sisällä mitään vammaluetteloa, vaan vammaisuus ja vaikeavammaisuus on määriteltävä aina yksilöllisesti. Vammaispalvelulaissa ei ole myöskään määritelty ylä- tai alaikärajoja palveluiden ja tukitoimien saamiselle. Ainoana perusteena on henkilön vammasta ja/tai sairaudesta aiheutuva välttämätön tarve ja erityisen järjestämisvastuun piiriin kuuluvien palveluiden ja tukitoimien kohdalla erikseen määritelty vaikeavammaisuus. Sinänsä esimerkiksi ikääntymisestä aiheutuvat ”normaalit” sairaudet ja niiden aiheuttamat toimintarajoitteet, ”normaali” ikääntyminen, ei vielä yksistään täytä vammaisuuden tai vaikeavammaisuuden edellytyksiä.

Vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden määrittely ei pohjautu pelkästään lääketieteelliseen arvioon tai lääkärin antamaan todistukseen vaan arvioinnissa merkitystä on henkilön sosiaalisella ympäristöllä sekä hänen yksilöllisellä kyvyllään ja mahdollisuuksillaan selviytyä jokapäiväisistä elämän toiminnoista. Tämän arvioinnin tekee vammaispalvelun sosiaalihuollon ammattihenkilö. Vaikeavammaisuuden ja vammaisuuden arvioinnissa tehdään yleensä kotikäynti, jossa arvioidaan vammaisen henkilön asuinolosuhteita ja selviytymistä ja sitä toiminnallista ympäristöä, missä henkilö elää. Lisäksi arvioinnissa voidaan hyödyntää mm. fysioterapeutin ja toimintaterapeutin näkemystä vaikeavammaisen toimintakyvystä.

1.2 Palvelujen järjestämisvelvollisuus

Vammaispalvelulaissa on säädetty osaan palveluista ja tukitoimista niin sanottu **erityinen järjestämisvelvollisuus**, joihin asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Subjektiivisella oikeudella tarkoitetaan sitä, ettei kunta voi päätöksenteossaan vedota määrärahojen puutteeseen, mikäli henkilö on oikeutettu palveluun eikä palvelua pystytä järjestämään ensisijaisen lainsäädännön nojalla.

Kunnalla on erityinen järjestämisvelvollisuus, jolla tarkoitetaan sitä, että vaikeavammaisella asiakkaalla on subjektiivinen oikeus seuraaviin palveluihin:

- kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen
- päivätoiminta
- palveluasuminen
- henkilökohtainen apu
- välttämättömien asunnon muutostöiden ja asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset

Osa vammaispalvelulain tarkoittamista palveluista ja tukitoimista ovat ns. **määrärahasidonnaisia palveluja tai tukitoimia**. Mainittuja palveluja järjestetään vammaisille kuntalaisille kunnan tähän tarkoitukseen varaamien määrärahojen puitteissa. Jos tarkoitukseen varatut määrärahat loppuvat kesken talousarviovuoden, voidaan

yksilöllisen tarveharkinnan jälkeen uusi hakemus hylätä tai jopa lakkauttaa jo myönnetyn palvelun tai tukitoimen järjestäminen. Kunnalla ei ole ehdotonta velvollisuutta myöntää palvelua, vaikka henkilön todetaan olevan palvelun tarpeessa ja määrärahoja olisi vielä käyttämättä, jos voidaan ennakoida, että kunnan vammaispalveluihin varatut määrärahat eivät riitä kaikille hakijoille. Kunta voi priorisoida määrärahojen käyttöä.

Varattuihin määrärahoihin perustuvia vammaispalveluja ovat:

- kuntoutusohjaus
- sopeutumisvalmennus
- päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, joista korvauksen määrä on enintään puolet (VpA 17 §)
- ylimääräiset vaatetus- ja erityisravintokustannukset.

1.3 Vammaispalvelulain toissijaisuus

Vammaispalvelulain 4 §:n mukaan palveluja ja tukitoimia järjestetään toissijaisesti silloin, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla. Vammaispalvelulaki on siten toissijaista lainsäädäntöä. Vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja ovat esim. sosiaalihuoltolaki, päivähoitolaki, laki omaishoidontuesta, sairausvakuutuslaki ja perusopetuslaki.

Normihierarkia 1.9.2009 alkaen:

**sosiaalihuoltolaki
(yleislainsäädäntö)**

**vammaispalvelulaki
(erityislainsäädäntö)**

**kehitysvammalaki
(erityislainsäädäntö)**

Ensisijainen korvausvelvollisuus on vakuutuslaitoksilla ja valtionkonttorilla, jos kyseessä on mm. liikennevahinko, työtapaturma tai ammattitauti.

2 HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO

2.1 Kotikunta

Vammaisella henkilöllä tulee olla kotikuntalainen mukainen kotipaikka kunnassa, josta hän hakee vammaispalvelulain mukaista palvelua tai tukitoita. Poikkeuksena tästä on muualla asuvan opiskelijan oikeus hakea subjektiivisiin oikeuksiin kuuluvia palveluja myös kunnasta, jossa hän opiskelee. Kustannusvastuussa näistä palveluista on viimekädessä kotikunta.

Kuitenkin henkilöllä, joka vammaisuutensa vuoksi ei kykene asumaan itsenäisesti, on oikeus hakea palveluja ja hoitopaikkaa myös muusta kuin kotikunnastaan. Mikäli vaikeavammaisen henkilö tarvitsee vammansa vuoksi välttämättömiä asunnon muutostöitä muuttaessaan toiseen kuntaan, tulee pääsääntöisesti lähtökunnan korvata nämä kustannukset muuton mahdollistamiseksi. Maksuvastuu säilyy entisellä kotikunnalla.

2.2 Palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma

Palvelutarpeen selvitys aloittaa asiakkuuden vammaispalvelussa. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden palvelutarpeiden selvittäminen voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Asiakas ja hänen läheisensä ovat parhaita asiantuntijoita arjen sujumiseen liittyvien tietojen suhteen, siksi selvitystä ei tehdä huomioimatta asiakkaan näkemystä. Hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi oleellista on myös tehdä selvitys riittävän laajan tiimin yhteistyönä.

Palvelutarpeen arviointiin osallistuvat yleensä:

- asiakas ja hänen mahdollisesti nimeämänsä muu henkilö (omainen, läheinen tai läheisensä tai muu häntä edustava henkilö tarpeen mukaan)
- sosiaalityön edustajia

- kuntoutuksen, lääketieteen ja hoitotyön edustajia sen mukaan kuin asiakkaan tai hänen edustajansa kanssa on sovittu

Yhdistämällä tiimin osaamista saadaan riittävä tieto asiakkaan tarpeista palvelujen myöntämiseen liittyvän päätöksenteon perustaksi. Asiakkaan tarpeet ratkaisevat, millainen on kunkin ammattihenkilön panos palvelutarpeen selvityksessä. Palvelutarpeen arviointiin kirjataan asiakkaan mielipide ja näkemys palvelutarpeestaan.

Hyvässä palvelutarpeen selvittämisessä tasapainotetaan asiakkaan oma subjektiivinen arvio avuntarpeestaan, sekä yhden tai useamman ammattihenkilön eri keinoja käyttäen tekemät arviot. Näiden tietojen yhdistämisestä syntyy selvitys palvelutarpeesta.

Selvittämisen käynnistää asiakkaan, hänen läheisensä tai laillisen edustajansa yhteydenotto vammaispalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen joko yleisarvion tai tietyn palvelun saamiseksi. Yhteydenotto voi tulla myös esimerkiksi terveydenhuollosta asiakkaan kotiutuessa sairaalasta tai muulta viranomaiselta.

Palvelutarpeen selvittäminen on käynnistettävä viimeistään seitsemäntenä (7) arkipäivänä sen jälkeen, kun yhteydenotto on tapahtunut. Palvelutarpeen selvittäminen aloitetaan yleensä kotikäynnillä tai muutoin asiakkaan henkilökohtaisella tapaamisella.

Palvelutarpeen selvittäminen on aina yksilöllinen prosessi, joka sisältää:

- Asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheisensä (tai laillisen edustajansa taikka edunvalvojansa) haastattelu.
- Asiakkaan oma näkemys palvelutarpeestaan nyt ja tulevaisuudessa.
- Tarvittaessa asiakkaan toimintakyvyn arviointi erilaisilla toimintakyvyn arviointimenetelmillä (eri ammattilaisten arviot asiakkaan toimintakyvystä esim. fysioterapeutin tekemät kokeet kuljetuspalvelun tarpeen arviointiin).
- Asiakkaan toimintaympäristön ja toimintojen arviointi sekä vamman tai sairauden edellyttämät toimenpiteet ja muutokset, jotta asiakkaan toimintaedellytykset paranevat.

Tärkeää on myös arvioida asiakkaan toimintaympäristöä sekä sisällä että ulkona, ja perehtyä juuri kyseiselle asiakkaalle oleellisiin ja välttämättömiin toimintoihin. Toimintakyvyn kattava

arviointi esim. standardoiduilla arviointimenetelmillä tuottaa lisätietoa näiden muiden asiakkaan tilannetta selvittävien toimenpiteiden tueksi. Vasta kun asiakkaan kokonaistilanne on selvillä, voidaan alkaa miettiä, millä palveluilla ja tukitoimilla hänen palvelutarpeeseensa voidaan vastata.

Palvelutarpeen selvittäminen on keskeytettävä tai sitä ei saa aloittaa, jos henkilö itse vastustaa palvelutarpeen selvittämistä. Palvelutarpeen selvityksessä on otettava huomioon sosiaalihuollon asiakaslain säännökset. Palvelutarpeen selvittämisen jälkeen jatketaan joko palvelusuunnitelman tekemiseen tai todetaan, ettei asiakkaan palvelutarpeisiin voida vastata vammaispalveluilla ja ohjataan hänet muiden palveluiden pariin.

Palvelusuunnitelma laaditaan tarvittaessa asiakkaalle palveluiden ja tukitoimien selvittämiseksi. Palvelusuunnitelma ei ole kuitenkaan viranomaista velvoittava asiakirja, jonka perusteella asiakkaalle syntyisi suoraan oikeuksia palvelujen ja tukitoimien saamiseksi. Palvelusuunnitelma tarkistetaan asiakkaan tarpeiden ja olosuhteiden muuttuessa sekä muulloinkin tarpeen mukaan. Palvelusuunnitelmasta ei poiketa ilman erityistä perustetta.

2.3 Hakemus ja päätös

Vammainen henkilö tai hänen valtuuttamansa henkilö laittaa hakemuksen vireille pääsääntöisesti kirjallisesti. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat lausunnot mm. lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintahaitasta. Hakemuslomakkeita saa Ranuan kunnan vammaispalvelusta sosiaalitoimistolta.

Haetusta palvelusta tai tukitoimesta on tehtävä päätös ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden (3kk) kuluessa siitä, kun vammainen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt hakemuksen, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pitempää käsittelyaikaa. **Kirjalliseen perusteltuun päätökseen** liitetään **muutoksenhakuohje**. Päätös tarkistetaan aina, kun asiakkaan olosuhteet muuttuvat. Vammaispalvelulain mukaiset palvelut myönnetään kalenterivuodeksi tai määräaikaisina, mutta esimerkiksi kuljetuspalvelut, palveluasuminen ja henkilökohtainen apu myönnetään pääsääntöisesti toistaiseksi, ellei jokin syy edellytä määräaikaista päätöstä.

Palveluja koskevia takautuvia päätöksiä ei tehdä. Oikeus palveluun alkaa yleensä aikaisintaan hakemuspäivästä tai poikkeuksellisesti erityisestä syystä hakemuskuukauden alusta lukien.

Taloudellisia tukitoimia on haettava vammaispalveluasetuksen 20 §:n perusteella kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntyisestä.

3 KUNNAN ERITYISEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS

3.1 Kuljetuspalvelu

Kuljetuspalvelujen tavoitteena on edistää vaikeavammaisten ranualaisten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja toimintamahdollisuuksia järjestämällä heille liikkumismahdollisuudet samoin edellytyksin kuin joukkoliikennettä käyttäville ranualaisille.

Kunnan on järjestettävä vammaispalvelulain 8 § 2 momentin mukaan vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen. Kuljetuspalveluja on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaiseen jokapäiväiseen elämään kuuluvaan asiointi- ja virkistysmatkaan kuukaudessa (Vammaispalveluasetus 6 §).

Työ- ja opiskelumatkat korvataan vaikeavammaiselle henkilölle yksilöllisen ja välttämättömän tarpeen mukaisesti. Opiskeluksi katsotaan peruskoulutuksen jälkeinen opiskelu, joka tähtää tutkintoon tai johtaa ammattipätevyuden suorittamiseen tai vahvistaa henkilön ammattitaitoa ja lisää työllistymismahdollisuuksia.

Saattajapalvelu järjestetään, jos vammaisen henkilö tarvitsee toisen henkilön apua niin paljon, että taksin tai invataksin kuljettajan antama tavanomainen apu ei ole riittävä. Saattajana voi toimia lähiomainen, ulkopuolinen saattaja tai taksinkuljettaja. Saattamisella tarkoitetaan välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen tapahtuvaa avustamista.

Asiakas voi myös hakea vähemmän kuin 18 matkaa kuukaudessa. Käyttämättömiä matkoja ei voi siirtää seuraavalla kuukaudelle, eikä tulevan kuukauden matkoja voi käyttää etukäteen. Asiakkaan pyynnöstä voidaan osa kuljetusmatkoista muuttaa yhdeksi tai useammaksi pitkäksi matkaksi. Tällöin suhteutetaan asiakkaan käyttämiä/kuljetuspalvelun keskihintaa esitetyn pitkän matkan kustannusarvioon.

Kunnalla on oikeus järjestää palvelu harkitsemallaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Kuljetuspalveluasiakkaita ohjataan käyttämään ensisijaisesti joukkoliikennettä, palveluliikennettä ja SHL:n mukaisia ryhmäkuljetuksia. Mikäli asiakas käyttää edellä mainittuja kulkumahdollisuuksia, niin avustavalle henkilölle korvataan avustustilanteesta johtuva kuljetusmaksu.

Lähikunnat

Kuljetuspalvelua voi käyttää perusturvalautakunnan erikseen vahvistamien lähikuntien alueella sekä erityisin perustein muualla kuin lähikunnissa. Lähikuntana pidetään yleensä rajakuntia. Asiointi- ja virkistysmatkoista lähikuntiin myönnettäessä huomioidaan Vpl 8 §, jonka mukaan kunnan on myönnettävä vaikeavammaiselle kohtuulliset kuljetuspalvelut.

- Asiointi – ja virkistysmatkat voi tehdä Ranuan kunnan alueella tai maantieteellisesti rajoittuviin lähikuntiin: Ii, Posio, Pudasjärvi, Rovaniemi, Simo ja Tervola.
- Lähtö- tai kohdeosoitteen tulee olla asiakkaan asuinkunnassa. Pääsääntöisesti muualla tehtyjä matkoja ei korvata.

Kuljetuspalvelun myöntäminen Vammaispalveluasetuksen 5 §:n mukaan on mahdollista sellaiselle vaikeavammaiselle henkilölle,

- joka ei saa kulkemiseen tukea muiden säädösten nojalla.
- jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

- jonka kuljetuspalvelun tarve tulee johtua vammasta tai sairaudesta, joista aiheutuva haitta on pysyvä tai pitkäaikainen (yli vuoden kestävä).

Matkat toteutetaan kuljetuspalvelujen tuottajan järjestämällä kuljetuskalustolla (taksi, invataksi tai muu vastaava kulkuneuvo). Kuljetuspalvelujen järjestäminen riippuu siitä, millaista kuljetuspalvelua asiakkaan vamma tai sairaus edellyttää.

Kuljetuspalvelujen tarpeen arviointi perustuu vammaisen henkilön elämäntilanteen, elinympäristön ja hänen vammastaan tai sairaudestaan aiheutuvan toimintarajoitteen kartoittamiseen. Lääkärin todistuksella tai fysioterapeutin lausunnolla osoitetaan vamma ja / tai sairaus, joka rajoittaa hakijan liikkumismahdollisuuksia ja mahdollisuuksia käyttää julkisia liikennevälineitä ilman kohtuutonta haittaa.

Vammaisen henkilön kuljetuspalvelujen tarvetta selvitetessä arvioidaan, onko hakijan mahdollista käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä tai palveluliikennettä yksin tai saattajan kanssa, ilman erityisiä vaikeuksia. Lisäksi huomioidaan sairauden/vammaisuuden aiheuttama haitta suhteessa:

- vuodenaikoihin (esim. talviajan kuljetuspalvelu)
- vuorokaudenaikoihin (esim. näkövammat)
- säätilaan (esim. hengityselinsairauksista kärsivät)

Erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eivät ole:

- kauppakassien kantamisen vaikeudet
- yksinäisyys
- haja-asutusalueilla asuminen ja joukkoliikenteen puuttuminen asuinalueelta
- palveluliikenteen aikataulujen sopimattomuus
- pelkästään ikääntymisestä aiheutuva raihnaisuus ja iän tuomat esteet liikkumiseen

Jos vammaisella henkilöllä ei ole suoranaisia fyysisiä esteitä käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä, ei hän välttämättä ole oikeutettu vaikeavammaisen kuljetuspalveluihin (esim. muistisairaudet). Näin esimerkiksi, jos muistisairas pystyy käyttämään joukkoliikennettä saattajan kanssa. Henkilölle, jonka ei voi olettaa tietävän matkansa päämäärää tai lähtöpaikkaa, ei voida vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua

myöntää. Kuljetuspalvelua ei yleensä myönnetä myöskään sairaudesta toipumisen ajaksi tai kuntoutusvaiheeseen, jos nämä eivät kestä vähintään vuotta. Kiertoajelu ilman asiointikohdetta ei ole kuljetuspalvelua, jota kunnan pitää järjestää. Psykkiset vaikeudet voivat oikeuttaa vammaispalvelulain mukaiseen kuljetuspalveluun.

Invataksin käyttöoikeus voidaan myöntää vammaiselle henkilölle jos hän ei vammansa vuoksi kykene käyttämään tavallista taksia. (Esimerkiksi henkilö, joka liikkuu pyörätuolilla ja hänellä on erityisiä vaikeuksia siirtyä pyörätuolista henkilöautoon.)

Vakiotaksiin käyttöoikeus voidaan myöntää, jos kuljettajien vaihtuminen hankaloittaa asiakkaan mahdollisuutta käyttää kuljetuspalvelua ja jos vakiotaksin käyttö on asiakkaan vamman / sairauden vuoksi perusteltua (esim. kommunikointivaikeudet).

Vaikeavammaisen henkilön ollessa laitoshoidossa tarpeelliset hoitoon liittyvät kuljetukset korvataan Sosiaalihuoltolain 23 § ja Sosiaalihuoltoasetuksen 11 § mukaan. Vammaispalvelulain mukainen kuljetuspalvelu voi tällöin tulla kuitenkin subjektiivisena oikeutena täydentävänä sovellettavaksi.

Kuljetuspalvelua ei saa käyttää sairaala-, terveyskeskus-, laboratorio-, terapia-, lääkärinkäynti-, lääkintävoimistelu-, fysioterapia- tai muihin sellaisiin matkoihin, joihin voi hakea korvausta esim. Kansaneläkelaitokselta tai vakuutusyhtiöltä.

Asiakkaan on oltava itse aina fyysisesti mukana kuljetuksessa. Kuljetus ei siis ole tarkoitettu sitä varten, että taksinkuljettaja tai muu ulkopuolinen henkilö hoitaisi asioita yksinään ilman asiakasta.

Oman auton käytön vaikutus

Kuljetuspalvelumatkojen määrää harkittaessa otetaan huomioon oman auton käyttömahdollisuus vain mikäli siihen on saatu yhteiskunnan tukea (autoon saatu autoavustus sekä mahdollinen autoveronpalautus).

Yhdensuuntainen matka:

- a) On suorinta reittiä tehty matka, joka päättyy eri osoitteeseen kuin mistä alkaa. Eli paluu kotiin on toinen yhdensuuntainen matka.
- b) Yhdensuuntaiseen matkaan voi sisältyä asiakkaan matkan varrella oleva lyhytaikainen pysähdys, jonka aikana asiakas voi esimerkiksi suorittaa lyhyen tarpeen mukaisen asiointikäynnin. Pysähtyminen pidempiaikaista asiointia varten, keskeyttää yhdensuuntaisen matkan ja kyseessä on uusi matka. Paluu lähtöosoitteeseen on uusi matka.
- c) Lyhytaikaisesta pysähdyksestä ei voida periä uutta omavastuuta eikä uutta lähtömaksua.

Odotus- ja asiointiaika:

Odotus- ja asiointiaika tarkoittaa aikaa, jolloin asiakas asioi taksin odottaessa. Tarvittaessa kuljettaja voi avustaa asiakasta asiointikäynnillä. Odotus- ja asiointiaikaa korvataan enintään 1 tunti edestakaisella matkalla. Odotus- ja asiointiaikaa voi käyttää yhdensuuntaisella matkalla enintään 15 minuuttia sisältäen mahdollisen lyhytaikaisen pysähdyksen (vrt. edellä yhdensuuntainen matka).

Erityistapauksissa esim. lähikuntiin tai kuntakeskukseen tehtävillä matkoilla odotusaikaa voidaan perustellusta syystä korvata enemmän kuin 1 tunti, jos se tulee halvemmaksi kuin kaksi edestakaista matkaa. Pidempikin odotus on luvallinen, jos se tulee halvemmaksi kuin uuden taksin tilaaminen (pitkät matkat kuntakeskukseen). Matkan alussa ja lopussa odotusta voi tarvittaessa korvata enintään 15 min. siten, että kokonaisodotusaika ei ylitä yhtä tuntia.

Matkan hinta:

Vaikeavammainen maksaa kuljetuspalvelusta matkan pituuden mukaisen omavastuuosuuden, joka on linja-auto taksaa vastaavan maksun suuruinen. Omavastuuosuus maksetaan heti asiointikohteeseen saavuttaessa kuljettajalle.

Avustaminen ja saattaminen:

- a) Tavanomaiseen taksipalveluun kuuluu avustaminen autoon nousemisessa, matkan aikana ja tarvittaessa sisätiloihin siirryttäessä.
- b) Asiakkaalla voi olla oikeus saattajaan, joka toimii avustajana matkan aikana. Saattajalta ei peritä omavastuusuutta. Saattaja voidaan ottaa kyytiin matkan varrelta.

Matkan tilaus

Matka tilataan Ranuan taksiautoilijoita, perusteena sopimus Ranuan kunnan ja Ranuan Taksiautoilijat ry:n välillä. Poikkeustapauksissa pyydetään ottamaan yhteys sosiaalitoimistoon.

Olosuhteiden muutokset

Kuljetuspalvelua saavan henkilön on välittömästi ilmoitettava vammaispalveluun tapahtuvista muutoksista esimerkiksi toimintakyvyn muutokset, muutto kunnan sisällä, muutto toiselle paikkakunnalle tai pitkäaikaishoitoon siirtyminen.

Mikäli oikeus kuljetuspalveluun päättyy pysyvään sairaala- tai laitoshoitoon siirtymisen vuoksi tai kuljetuspalvelun tarpeen lakattua, pyydetään siitä ilmoittamaan vammaispalveluun.

Kuljetuspalvelun saajan vastuulla on huolehtia tieto kuljetuspalvelupäätöksen jatkamistarpeesta vammaispalvelun sosiaalityöntekijöille, sillä kuljetuspalvelupäätöksiä ei jatketa automaattisesti sosiaalityöntekijän toimesta.

Epäselvyydet/ väärinkäytökset

Vammaispalvelun kuljetuspalveluoikeus on henkilökohtainen eikä sitä saa luovuttaa toisen henkilön käyttöön tai hallintaan. Ohjeiden vastainen käyttö voi johtaa käytön keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen ja mahdollisesti rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin. Vilpillisen toiminnan seurauksen korvatut matkakustannukset voidaan periä takaisin ja/tai

siirrytään kuljetuspalvelujen järjestämiseen korvaamalla matkat kuittia vastaan. Kunta voi myös jättää vilpillisesti (esim. omavastuun perimättä jättäminen) toimineen kuljetuspalvelun tuottajan kuljetukset korvaamatta.

3.2 Päivätoiminta

Päivätoiminta on subjektiivinen oikeus vaikeavammaiselle henkilölle. Päivätoimintaa määrittävät vammaispalvelulain 8.2 § ja 8b §. Päivätoiminta on kodin ulkopuolella järjestettävää itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Vammaispalvelulain mukaisesta päivätoiminnasta päätettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain 27e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

3.3 Palveluasuminen

Vammaispalvelulain 8.2 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erytystä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen kunnalla ei ole, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Palveluasumiseen liittyvät palvelut järjestetään **ensisijaisesti sosiaalihuoltolain** perusteella esimerkiksi kotipalvelun avulla, omaishoidon tuella tai vaihtoehtoisesti henkilökohtaisen

avun avulla vammaispalvelulain mukaisena palveluna. Mahdollisuus on myös käyttää näitä edellä tarkoitettuja palveluja ja tukitoimia yhteen sovitettuna.

Vanhuksille suunnatut palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella esim. käyttäen vanhusten palveluasumisen järjestelmää.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan jokapäiväiselle suoriutumiselle. Vammaispalveluasetuksen 10.2 §:n mukaan asumiseen liittyviä palveluita voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa, kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, jotka tarvitaan asiakkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vammaispalveluasetuksen 11 §:n mukaan henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Mikäli henkilön tarve koskee ensisijassa terveydenhuoltoa, ei kyseeseen tule vammaispalvelulain mukainen palveluasuminen.

Vaikeavammaisuutta arvioitaessa kiinnitetään huomioita henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumiseen sekä kykyyn ilmaista omat tarpeensa ja käsityksensä hoitonsa ja huoltonsa järjestämisestä. Palveluasumista järjestetään pääsääntöisesti henkilöille, jotka pystyvät vastaamaan itsestään sekä tekemään itsenäisiä ratkaisuja asumiseen ja muuhun jokapäiväiseen elämään liittyvissä asioissa.

Vaikeavammaisten henkilöiden palveluasumisen järjestämisessä on olemassa eri vaihtoehtoja. Esimerkiksi:

- Oma koti: vuokra- tai omistusasunto, johon on tehty mahdolliset asunnon muutostyöt ja johon annetaan tarvittavat palvelut, jotka voidaan järjestää esim. kotihoidon, turvapuhelimen ja henkilökohtaisen avustajan avulla. Omassa kodissa tapahtuva palveluasuminen voidaan toteuttaa, mikäli avohuollon tukitoimien voimavarat sen mahdollistavat.

- Yksityinen hoitokoti: Asumiseen liittyvät palvelut kunta ostaa yritykseltä. Vammainen henkilö tekee huoneenvuokralain mukaisen sopimuksen ja maksaa vuokransa itse. Asumiseen liittyvistä tavanomaisista elinkustannuksista kuten ravinnosta (sisältäen ateriapalvelun), puhtaanapidon tarvikkeista ja vaatetuksesta vastaa asukas itse.

Vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaan jokapäiväiselle suoriutumiselle (esim. kotihoito, henkilökohtainen avustaja, turvapuhelin, kylvetyspalvelu ja pyykkipalvelu), ovat vammaiselle henkilölle maksuttomia.

Palveluasumisen erityiskustannuksista peritään asiakasmaksu niissä tapauksissa, että henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla (esim. vammaistuki, hoitotuki).

3.4 Henkilökohtainen apu

Henkilökohtainen apu on subjektiivinen oikeus vaikeavammaiselle henkilölle. Henkilökohtaista apua määrittävät vammaispalvelulaki 8.2 § ja 8 c-d §. Vammaispalvelulaki on toissijainen suhteessa muuhun lainsäädäntöön. Ensin arvioidaan lainsäädännössä ensisijaisten palvelujen sopivuus ja riittävyys. Mm. päivähoito, koululaisten iltapäivähoito ja kotipalvelu ovat lainsäädännössä ensisijaisia palveluja. Henkilökohtaisen avun järjestämisen laajuus ja tapa pohjautuu vammaispalvelulain mukaiseen palvelusuunnitelmaan. **Henkilökohtaisen avun myöntäminen edellyttää vaikeavammaiselta kykyä määritellä itse se, mitä avustajan tulee kulloinkin tehdä.**

Henkilökohtaisen avun välttämättömyyttä ja laajuutta arvioidessa otetaan huomioon palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avuntarve sekä vaikeavammaisen henkilön elämäntilanne kokonaisuudessaan mm. henkilön saamat muut palvelut, käytössä olevat apuvälineet ja perhesuhteet. Esimerkiksi asiakkaan ollessa kotipalvelun asiakas, on kotihoidon vastuulla hoitaa sille kuuluvat tehtävät, esim. suihkutus.

Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuvat sellaisen avun tarpeet, jotka edellyttävät pääosin hoivaa, hoitoa ja valvontaa tai johtuvat pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä

sairauksista tai toimintarajoitteista. Henkilökohtainen apu ei tule kyseeseen, jos vaikeavammaisen avuntarve edellyttää pääosin sairaanhoidon osaamista tai muuta erityisosaamista jatkuvasti tai pitkäaikaisesti.

Haettaessa henkilökohtaista apua on perusteltava mihin tarkoituksen henkilökohtaista apua haetaan ja miksi avun tarve on välttämätöntä. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää toistaiseksi tai määräajaksi.

Henkilökohtaisen avun järjestäminen on mahdollista kotona ja kodin ulkopuolella:

- **Päivittäisissä toimissa**, joita ihmiset tekevät joko joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin aikaväleihin kuten esim. liikkuminen, ulkoilu, pukeutuminen, henkilökohtainen hygienia ja sen hoito, vaate- ja ruokahuolto, kodin siisteydestä huolehtiminen sekä asiointi kaupassa ja virastoissa. Päivittäisiin toimiin luetaan myös vaikeavammaisen henkilön huollossa tai hoidossa olevan lapsen päivittäisiin toimiin osallistuminen.
- **Työssä**, joka perustuu työsuhteeseen tai yritystoimintaan, jossa henkilökohtainen avustaja mahdollistaa tai helpottaa vammaisen henkilön työntekoa.
- **Opiskelussa**, joka johtaa jonkun tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä; esimerkiksi ammatillisiin opintoihin valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Henkilökohtainen apu mahdollistaa vaikeavammaisen henkilön opiskelun (esim. auttaminen opiskeluympäristössä), mutta henkilökohtaisella avulla ei suoriteta vaikeavammaisen henkilön puolesta opintoihin liittyviä tehtäviä.
- **Harrastuksissa**, esimerkiksi vaikeavammaisen avustamista liikuntapaikalla lajin välineeseen, varusteiden vaihtoon ja pelivälineiden hallinnassa. Henkilökohtaisen avun piiriin ei kuulu uuteen harrastukseen opettaminen (esim. uimaopetus, ratsastuksen opetus).
- **Yhteiskunnallisessa osallistumisessa** esim. järjestötoimintaan osallistuminen.
- **Sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä**, mahdollisuus tavata ystäviä ja sukulaisia kodin ulkopuolella (esim. kahvilla ja elokuvissa käynti ystävien kanssa).
- **Pääsääntöisesti henkilökohtaisen avustajan tehtäviin ei kuulu avustettavan lääkehuolto eikä hoitaminen, kontrollointi ja holhoaminen.**

Päivittäisiin toimiin, työhön ja opiskeluun järjestetään henkilökohtaista apua siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen järjestetään vähintään **30 tuntia kuukaudessa**. Kuukausittainen tuntimäärä voi olla pienempi, jos se riittää turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämättömän avun tarpeen.

Henkilökohtaista apua myönnettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta **välttämättä ja toistuvasti** toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Henkilökohtainen apu on välttämätöntä apua niissä tavanomaisissa elämään liittyvissä toimissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vammansa tai sairautensa vuoksi kokonaan tai osittain itse selviä. Tämä edellyttää vaikeavammaisen henkilön omaa kykyä määrittellä missä tehtävissä ja toimissa apua tarvitaan sekä miten ja missä tilanteissa sitä tulisi järjestää.

Kehitysvammaisen hakijan kohdalla tulee erityisesti huomioida henkilön kyky määrittellä henkilökohtaisen avun sisältö ja toteuttamistapa. Hakijan kykyä tehdä itsenäisiä valintoja ja määrittellä omaa avun tarvettaan voidaan selvittää erilaisia menetelmiä ja apuvälineitä käyttäen. Henkilökohtainen apu ei tule kyseeseen silloin, kun avun tarpeen määrittelee pääasiassa joku toinen henkilö, esim. omainen tai asumispalvelun työntekijä. Toinen henkilö voi kuitenkin auttaa kommunikoinnissa, kun hakija määrittelee omaa avun tarvettaan.

Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuvat sellaiset avun tarpeet, joiden tyydyttäminen edellyttää pääosin hoivaa, hoitoa ja valvontaa. Hoivan ja valvonnan tarpeisiin vastataan muiden palvelujen kuin henkilökohtaisen avun avulla. Henkilökohtainen apu ei tule kysymykseen, kun vammaisen henkilön huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein. Tämä rajaa henkilökohtaisen avun ulkopuolelle tilanteet, joissa kehitysvammaisen henkilö tarvitsee ympärivuorokautista hoitoa ja valvontaa.

Alaikäisen vaikeavammaisen hakijan kohdalla henkilökohtainen apu tulee harkittavaksi silloin, kun he eivät ole vanhempiensa välittömän ja jatkuvan valvonnan tarpeessa ja he kykenevät tekemään omaa elämäänsä koskevia valintoja. Henkilökohtaista apua voidaan

myöntää vaikeavammaisen lapsen ikätasoaan vastaavaan asiointi-, harrastus- ja virkistystoimintaan. Ensisijaisesti kyse on kodin ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta. Vanhempien lapselleen antama hoiva ja huolenpito eivät ole lain tarkoittamaa avustamista eikä sitä näin ollen toteuteta henkilökohtaisen avun turvin.

Henkilökohtainen apu ei tule kysymykseen silloin, kun avun tarve johtuu pääasiassa **ikäntymiseen** liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Esimerkiksi ikääntymisen myötä näkö ja kuulo heikentyvät, mutta vain osalla ihmisistä niin voimakkaasti, että tila vastaa vaikeavammaisuutta.

Asumispalveluiden piirissä oleville vaikeavammaisille ei pääsääntöisesti myönnetä henkilökohtaista apua esim. päivittäiseen ulkoiluun tai esim. kaupoissa / lääkärissä käynteihin. Henkilökohtaista apua voidaan myöntää palveluasumisen tai asumispalveluiden piirissä oleville vaikeavammaisille henkilöille esim. kodin ulkopuolisiin päivittäisiin toimintoihin; harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen.

Omaishoitajan vapaapäivät järjestetään omaishoidontuesta annetun lain perusteella. Henkilökohtaista apua ei tähän tarkoitukseen myönnetä.

Henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä ja henkilökohtaista apua järjestettäessä kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Vaikeavammaisen henkilön omainen, läheinen tai omaishoitaja ei voi toimia henkilökohtaisena avustajana, ellei sitä ole erittäin painavasta syystä pidettävä avustettavan edun mukaisena. Erityisen painava syy voi olla esimerkiksi äkillinen avuntarve, kun vakituinen avustaja sairastuu tai hänen työsuhteensa päättyy. Tässä tapauksessa omainen tarkoittaa vaikeavammaisen henkilön puolisoa, sisaruksia, lapsia, sisarusten lapsia, vanhempia tai isovanhempia. Läheinen on henkilö, joka asuu samassa taloudessa vaikeavammaisen henkilön kanssa tai on muutoin lähiyhteisöön kuuluvana jatkuvasti kanssakäymisessä avustettavan kanssa arjen eri tilanteissa.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua:

- 1) korvaamalla vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut,
- 2) antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä tarkoitetun palvelusetelin, jonka arvo on kohtuullinen tai
- 3) hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelun itse taikka sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa.

Ranuan kunta järjestää henkilökohtaisen avun pääsääntöisesti korvaamalla henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta koituvat kohtuulliset kustannukset lakisääteisine maksuineen. Erityistapauksissa Ranuan kunta ostaa henkilökohtaisen avun palvelun julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta.

Henkilökohtaisesta avusta peritään asiakasmaksu niissä tapauksissa, että henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla (esim. vammaistuki, hoitotuki).

Henkilökohtaiseen apu palveluun on laadittu erillinen sovellusohje.

3.5 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet sekä asunnon muutostyöt ovat subjektiivinen oikeus vaikeavammaiselle henkilölle. Asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita sekä asunnon muutostöitä määrittävät vammaispalvelulain 9.2 § ja vammaispalveluasetuksen 12 § ja 13 §.

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos vaikeavammaisen henkilö vammansa tai sairautensa johdosta niitä välttämättä tarvitsee suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Tarkoituksena on tukea vaikeavammaisen henkilön omatoimista ja itsenäistä selviytymistä kotona. Korvattavissa

muutostöissä tulee noudattaa soveltuvin osin valtion asuntolainoituksessa käytettävää laatutasoa. Korvattavaksi eivät tule kustannukset, jotka ylittävät välttämättömät, kohtuulliset kustannukset tai aiheutuvat pelkästään asumismukavuudesta tai asumistason parantamisesta tai ovat aiheutuneet tavanomaisesta laatutasosta poikkeavien materiaalien tai työtapojen käytöstä. Kohtuullisten kustannusten ylimenevä osuus jää vaikeavammaisen henkilön itse maksettavaksi.

Suoritettaessa korvausta asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituudessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia.

Asunnon muutostöitä ja asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita myönnetään vaikeavammaisen henkilön vakituiseen asuntoon. Korvattavia asunnon muutostöitä ovat henkilön vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat välttämättömät rakennustyöt, esimerkiksi ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, wc:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalin muuttaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituudessa asunnossa suoritettavat rakennustyöt.

Korvattaviin muutostöihin kuuluvat muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä.

Muutostöiden välttämättömyys arvioidaan vaikeavammaisen henkilön tarpeista lähtien. Tarkoituksena on, että vaikeavammaisella henkilöllä olisi itsenäisesti mahdollisuus liikkua asunnossa ja käyttää asunnon niitä tiloja, jotka mahdollistavat henkilön itsenäisen selviytymisen kotona. Toimenpiteiden on siis liityttävä vaikeavammaisen henkilön asumiseen, edesautettava hänen itsenäistä suoriutumistaan kodissa tai liityttävä välittömästi vaikeavammaisen henkilön mahdollisuuteen päästä asuntoonsa tai sieltä ulos.

Viranhaltijan päätös hyväksyttävistä asunnon muutostöistä perustuu asiakkaan teetättämään kustannusarvioon. Huomioitava on, että kunta ei voi toimia työnantajana asunnon muutostöissä. Mikäli vaikeavammaisen henkilö teettää asunnon muutostyöt siten, että hänen tulee suorittaa työnantajan lakisääteiset maksut, suoritetaan työstä aiheutuvat kustannukset

vaikeavammaiselle henkilölle hänen toimittamiaan tositteita vastaan. Kustannusten korvausta on haettava kuudessa kuukaudessa kustannusten syntymisestä.

Peruskorjaustyöt eivät kuulu asunnon muutostöihin eikä pääsääntöisesti asunnon laajentaminen. Uudisrakentamisessa välttämättömät vamman vuoksi aiheutuvat ylimääräiset kustannukset korvataan kohtuullisin osin.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet.

Kunta voi kohtuullisten kustannusten korvaamisen sijasta antaa asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käyttöön. Tällöin laitteet tai välineet jäävät kunnan omistukseen ja kunta vastaa kaikista asennus-, huolto- ja vakuutuskustannuksista, joita laitteen käyttö edellyttää. Vaikeavammaisen henkilö vastaa laitteiden ja välineiden käytöstä aiheutuvista tavanomaisista (esim. sähkön/pattereiden kulutus) kustannuksista.

4 MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

4.1 Kuntoutusohjaus

Kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen (Vammaispalveluasetus 14 §). Kuntoutusohjausta tarjoaa ensisijaisesti terveydenhuolto.

4.2 Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi (Vammaispalveluasetus 15 §).

Sopeutumisvalmennus kuuluu ensisijaisesti terveydenhuollon ja Kansaneläkelaitoksen tuottamiin palveluihin. Vammaispalveluna sopeutumisvalmennusta kohdennetaan muun sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen mm. liikkumistaidon ohjaus, viittomien opetus ja ohjaus.

4.3 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Vammaiselle henkilölle korvataan vammaispalvelulain 9.1 §:n mukaan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat päivittäisistä toiminnoista suoriutumisesta tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi (Vammaispalveluasetus 17 §). Apuväline jää tällöin kunnan omistukseen ja kunta päättää korjaustoimenpiteistä ja vastaa syntyvistä kustannuksista, mutta ei kuitenkaan esim. tavanomaisesta sähkön/pattereiden kulutuksesta aiheutuvista kustannuksista.

Liikkumista helpottavia välineitä ovat mm. auto, invalidimopedi, kolmipyöräinen polkupyörä. Avustusta liikkumista helpottavien välineiden hankintaan myönnetään eniten tarvitseville. Auto ja kuljetuspalvelu voivat täydentää toisiaan. Autoavustuksen saamiseksi edellytetään autoveron palautuksen hakemista ja saamista.

Auton hankkimiseen myönnetään korvausta vammaisille henkilöille, jotka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsevat liikkumisvälinettä päivittäisissä toimissa ja tarve liikkumiseen on jatkuvaa, päivittäistä tai usein toistuvaa. Avustusta myönnettäessä etusijalla ovat

- työssäkäyvät, opiskelevat ja yhteiskunnallisessa toiminnassa aktiivisesti toimivat vammaiset
- vammaiset, jotka ajavat itse autoa ja tarvitsevat liikkumisessaan apuvälineitä ja auto on heille välttämätön säännöllisen ja päivittäisen liikkumisen kannalta.
- vain erityisen painavista syistä avustetaan vammaisen lapsen perhettä auton hankinnassa (esim. lapsen monivammaisuus, apuvälineiden runsaus). Ensisijaisesti korvataan

kokonaisuudessaan lapsen vamman tai sairauden johdosta autoon hankittavat välttämättömät lisälaitteet.

Pääasiallisesti auton vaihto on perusteltua, mikäli hakijan vammasta tai sairaudesta johtuva tarve on oleellisesti muuttunut tai auto on käyttökelvoton. Hakijan tulee esittää selvitys ajetuista kilometreistä ja auton kuntoisuusarvio. Kuntoisuusarviota tekevät vakuutusyhtiöt ja autoliikkeet. Autoavustusta myönnettäessä otetaan huomioon aika edellisen autoavustuksen myöntämisestä samoin kuin edellisen auton käyttö. Pääsääntöisesti avustusta ei myönnetä alle 120 000 kilometriä ajetun auton vaihtamiseen. Mikäli asiakkaan tilanne ja olosuhteet ovat oleellisesti muuttuneet, aikaisemmin saadun avustuksen ajankohdalla ei ole merkitystä.

Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet. Pääsääntöisesti myönnettävä avustus on kuitenkin enintään 3000 euroa. Korvattavia kustannuksia laskettaessa vähennetään kohtuuhintaisen auton hinnasta autoveron palautus, vakuutuskorvaukset (esim. rikkoutuneesta tai kolariautosta) sekä vanhasta välineestä, koneesta ja laitteesta saatu myyntihinta tai hyvitys ja mahdolliset alennukset sekä muut mahdolliset avustukset.

Kohtuuhintaisen auton arvioinnissa otetaan myös huomioon tarvitseeko henkilö kuljetettavia apuvälineitä. Hakijan on mahdollista hakea korvausta käytettyyn autoon, jos auto on hyväkuntoinen ja katsastettu ja siihen voidaan asentaa ajon kannalta tarvitsevat lisälaitteet.

Vamman kannalta välttämättömät laitteet ja **muutostyöt** korvataan kokonaan. Korvausta lisälaitteista ei myönnetä silloin, kun lisälaitteet ovat hankittavassa välineessä, koneessa ja laitteessa jo vakiovarusteina. Päätökseen vaikuttavat vammaisen henkilön olosuhteet ja hänen vammansa tai sairautensa edellyttämä tarve. Laitteilla tulee olla ratkaiseva merkitys vammaisen henkilön mahdollisuuteen esimerkiksi ajaa autoa. Auton käyttöä helpottavat laitteita ovat esimerkiksi käsihallintalaitteet, nostolaite, kääntyvä istuin. Mikäli autoon on asennettu automaattivaihteisto ja auton hankintaan on haettu autoveronpalautusta (maksimimäärä) voidaan automaattivaihteiston hinnasta vähentää siihen kohdistuva autoveron palautuksen osuus.

Vammaisten henkilöiden kommunikaatiomahdollisuuksia lisäävien **viestintävälineiden** korvaus kohdennetaan videotiedotteeseen (kuukausimaksu). Ilman erityisiä perusteita avustusta ei pääsääntöisesti myönnetä tavallisimpiin **kodinkoneisiin** (esim. pyykinpesu- ja astianpesukone, matkapuhelin, tietokone). **Harrastus- ja vapaa-ajan välineitä ja laitteita** korvataan silloin kun niihin sisältyy sellaisia erityiskustannuksia, jotka johtuvat vammasta tai sairaudesta.

4.4 Ylimääräiset vaatetus- ja erityisravintokustannukset

Vammaispalvelulain 9 §:n mukaan vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta.

Kansaneläkelaitoksella on ensisijainen korvausvelvollisuus erityisravintokustannuksissa. Korvausta ylimääräisistä vaatetuskuiluista voidaan myöntää vammaiselle henkilölle, jolla on vamman vuoksi kohtuuttomia ylimääräisiä vaatetuskuiluja. Korvattavaksi tulee valmisvaatteen ja esimerkiksi teetetyt tai korjatut vaatteiden hinnan erotuksen vammasta tai sairaudesta johtuva välttämätön kustannusosuus.

LÄHTEET:

Sovellusohjeissa hyödynnetty Sodankylän kunnan vammaispalvelulain ja -asetuksen mukaisten palvelujen ja tukitoimien myöntämisen soveltamisohjeita ja Oulunkaaren kuntayhtymän vammaispalvelulain mukaisten palvelujen käsikirjaa ja soveltamisohjetta. Lisäksi ohjeistuksiin konsultoitu lakipalvelu Jarkko Helminen Oy:tä.